

Handleiding toets A1 – Technisch lezen – hardop lezen en zelf lezen

Cor Aarnoutse

Toets A1: Technisch lezen - hardop lezen en zelf lezen

Aard van de toets	2
Aanwijzingen voor toetsafname	2
Voorbeeldopdrachten maken en uitleg	3
Nakijken van de toets: score bepalen	4
Registratieformulier	4
Het niveau van de leerlingen vaststellen	5
Normtabel Toets A1 en rapportcijfers	5
Wat te doen met de toetsresultaten?	6
Psychometrische gegevens	7
Antwoorden en score	8

Toets A1: Technisch lezen – hardop lezen en zelf lezen

Deze toets voor technisch lezen dient na eenheid 4 of 5 te worden afgenomen. De bedoeling van deze toets is om u halverwege het schooljaar een objectief beeld te geven van de technisch leesprestaties van uw leerlingen. Voor technisch lezen zijn twee toetsen ontwikkeld die na eenheid 4 of 5 kunnen worden afgenomen. Naast deze toets, die zich richt op *hardop lezen en zelf lezen*, is er nog een toets *woordidentificatie*.

De toets bestaat uit een aantal opdrachten die een nadere uitwerking vormen van de doelen die aan het eind van eenheid 4 of 5 dienen te zijn bereikt. Eenheid 5 is een herhalingseenheid; in deze eenheid komen geen nieuwe doelen aan bod. U kunt dus zelf kiezen of u de toets na eenheid 4 of na eenheid 5 afneemt.

Met behulp van een registratieformulier kunt u nagaan in hoeverre de leerlingen zich de vaardigheden van eenheid 1 tot en met 5 hebben eigengemaakt. Bovendien kunt u op basis van de verkregen informatie het onderwijs beter afstemmen op de behoeften van de leerlingen.

Aard van de toets

Toets A1 is een doelstellinggerichte toets op het gebied van technisch lezen. De toets meet de vaardigheden die in eenheid 1 tot en met 4/5 van *Ondersteboven van lezen (A1)* zijn behandeld. Hij stelt u in staat om vast te stellen of de leerlingen de belangrijkste doelen van deze eenheden hebben bereikt. Deze doelen zijn:

- De leerlingen kunnen punten (ook dubbele punten en puntkomma's), aanhalingstekens, vraagtekens, uitroeptekens en komma's lezen.
- De leerlingen kunnen woordgroepen als een samenhangend geheel lezen.
- De leerlingen kunnen toepassen wat bij woordidentificatie is geleerd.

Als maat voor de bekwaamheid om bovenstaande vaardigheden toe te passen, geldt het aantal van 28 opdrachten waaruit de toets bestaat. De opdrachten zijn onafhankelijk van elkaar en klimmen niet op in moeilijkheidsgraad. De toets leent zich voor groepsgewijze en individuele afname.

Aanwijzingen voor toetsafname

Hieronder staan enkele algemene aanwijzingen voor de toetsafname en een aantal specifieke aanwijzingen om de leerlingen voor te bereiden op de toetsafname.

Algemene aanwijzingen

Toets A1 *Technisch lezen - hardop lezen en zelf lezen* kunt u het beste na eenheid 4 (in december) afnemen. De volgende aanwijzingen geven aan hoe u daarbij te werk gaat:

- Bestudeer de aanwijzingen voor het afnemen van de toets. Lees de opdrachten voor de leerlingen door.
- Neem de toets bij voorkeur 's ochtends af, want dan is de concentratie van de leerlingen het hoogst.
- Zorg voor orde en rust in de klas. Zet de tafeltjes uit elkaar om afkijken te voorkomen.
- Zorg ervoor dat iedere leerling een potlood en een gum heeft. Zorg voor reservepotloden.
- Aan de eigenlijke toets gaat een instructie van 10 minuten vooraf. Volg de instructie (zie: *Specifieke aanwijzingen*) nauwkeurig, zonder het contact met de klas te verliezen. Let erop dat alle leerlingen u begrijpen. Herhaal uw uitleg zo nodig.
- Na de instructie maken de leerlingen de toets zelfstandig. De afnametijd bedraagt 50 minuten. Geef leerlingen die de toets niet af kunnen krijgen de gelegenheid om deze later die ochtend of 's middags alsnog af te maken.

- Als de leerlingen klaar zijn, leggen ze de toets op de hoek van hun tafeltje. Ze gaan verder met een opdracht die u vooraf op het bord hebt geschreven. Vanzelfsprekend mag deze opdracht de rust in de klas niet verstoren.

Specifieke aanwijzingen

In het volgende leest u hoe u de leerlingen op de toets voorbereidt en de voorbeeldopdrachten met hen doorneemt:

- Vertel de leerlingen dat ze een toets met opdrachten krijgen. Zeg tegen hen dat ze de opdrachten zo goed mogelijk moeten maken. Op die manier kunnen ze laten zien hoe goed ze kunnen lezen.
- Deel de toets uit. Laat de leerlingen hun voor- en achternaam op de toets schrijven.
- Vertel de leerlingen dat u samen met hen enkele voorbeeldopdrachten gaat doornemen. Zo weten ze hoe ze de verschillende opdrachten in de toets moeten maken. Specifieke informatie over de voorbeeldopdrachten treft u in de paragraaf *Voorbeeldopdrachten maken en uitleg*. Besteed, als u klaar bent met de voorbeeldopdrachten, aandacht aan de volgende punten:
- Vertel de leerlingen dat ze nu weten hoe ze de opdrachten moeten maken. Benadruk dat ze in de toets niets mogen overslaan.
- Zeg dat de leerlingen nu nog iets mogen vragen, zo meteen kan dat niet meer.
- Benadruk dat de leerlingen niet mogen afkijken.
- Vertel de leerlingen dat ze hun werk goed moeten nakijken als ze klaar zijn. Geef ook aan welke opdracht ze gaan uitvoeren als ze klaar zijn. Schrijf die opdracht vóór het behandelen van de voorbeeldopdrachten op het bord.

Voorbeeldopdrachten maken en uitleg

De toets begint met zeven voorbeeldopdrachten. De bedoeling van deze opdrachten is de leerlingen voor te bereiden op het maken van de toets. Als de voorbeeldopdrachten gezamenlijk zijn gemaakt en besproken, moeten de leerlingen in staat zijn om de toets zelfstandig te maken. Volg bij het behandelen van de voorbeeldopdrachten onderstaande aanwijzingen:

Voorbeeldopdracht 1

Lees voorbeeldopdracht 1 voor, terwijl de leerlingen meelesen.

1 Welke groepjes woorden zijn goed?

Je mag meer dan één antwoord kiezen.

- de aardige tante
- de bloemen mooi
- een lastige jongen

Vraag de leerlingen wat een groepje woorden is. Geef voorbeelden op het bord. Laat de leerlingen daarna de antwoorden aankruisen. Bespreek de goede antwoorden kort na.

Voorbeeldopdracht 2

Lees voorbeeldopdracht 2 voor, terwijl de leerlingen meelesen.

2 Welk woord is goed?

De vogels hebben een *ketting* / *kettig* om hun nek.

Laat de leerlingen het goede woord omcirkelen.

Voorbeeldopdracht 3

Lees voorbeeldopdracht 3 voor, terwijl de leerlingen meelesen.

3 Lees de zin. Bedenk een ander groepje woorden.

Het meisje had *een rode tulp*.

Het meisje had ----- .

Vertel de leerlingen dat ze een ander groepje woorden moeten opschrijven. Bespreek hun antwoorden kort na.

Voorbeeldopdracht 4

Lees voorbeeldopdracht 4 voor, terwijl de leerlingen meelesen.

- 4** Voor de zin staat een groepje woorden.
 Zet het groepje woorden op de goede plaats in de zin.
erg vaak Vader en Maartje/gaan/naar de visboer.

Schrijf het groepje woorden en de zin op het bord.
Bespreek met de leerlingen op welke plaats in de zin het groepje woorden komt. Laat de leerlingen de goede zin opschrijven op de schrijflijnen.

Voorbeeldopdracht 5

Lees voorbeeldopdracht 5 voor, terwijl de leerlingen meelesen.

- 5** Welk groepje woorden staat in deze zin?
 De oude man moest lachen.

Ga na of de leerlingen begrijpen dat ze 'de oude man' moeten opschrijven.

Voorbeeldopdracht 6

Lees voorbeeldopdracht 6 voor, terwijl de leerlingen meelesen.

- 6** Vul de leestekens in. Kies uit: . , ! ?
 In het circus zijn leeuwen paarden dolfinnen en honden

Laat de leerlingen nadenken over de juiste leestekens.

Voorbeeldopdracht 7

Lees voorbeeldopdracht 7 voor, terwijl de leerlingen meelesen.

- 7** Rijmen maar.

hoed g-----

De leerlingen schrijven 'goed' op.

Als u er zeker van bent dat alle leerlingen begrijpen wat de bedoeling is, kan begonnen worden met het laten maken van de toets.

Nakijken van de toets: score bepalen

Op pagina 8 van deze handleiding vindt u een overzicht van de juiste antwoorden en bijbehorende score.

De score van een leerling (in toetsjargon: de ruwe score) is het aantal opdrachten dat een leerling goed heeft gemaakt. Overgeslagen opdrachten, opdrachten waarbij meer alternatieven als juist zijn aangegeven of opdrachten waarbij onduidelijk is welke keuze de leerling heeft gemaakt, worden fout gerekend. Een leerling die bijvoorbeeld vijf opdrachten fout heeft gemaakt, twee opdrachten heeft overgeslagen, en bij één opdracht een onduidelijke keuze heeft gemaakt, krijgt als ruwe score $28-5-2-1=20$.

Registratieformulier

Voor het registreren van de leerlingresultaten van Toets A1 *Technisch lezen - hardop lezen en zelf lezen* kunt u gebruikmaken van een registratieformulier. Op dit formulier noteert u de namen van de leerlingen, de behaalde ruwe scores en de behaalde niveaus. Verder hebt u de mogelijkheid om een foutenanalyse te maken. Hierbij registreert u in welke categorieën van doelstellingen de leerling de fouten heeft gemaakt. Zo kunt u precies zien wat eventueel de zwakke plekken zijn van een leerling. U kunt daar in uw onderwijs vervolgens rekening mee houden.

Het registratieformulier kunt u downloaden via de link: www.onderstebovenvanlezen.nl/evaluatie.

Het niveau van de leerlingen vaststellen

Nadat u de score hebt bepaald, neemt u de normtabel erbij. De normtabel is gebaseerd op de c-schaal. Bij een c-schaal onderscheidt men elf niveaus en houdt men in sterke mate rekening met de normaalverdeling. De c-schaal maakt meer onderscheid tussen de scores van zwakke en goede lezers dan andere schalen, zoals de decielschaal. Dat is dan ook de reden waarom wij gekozen hebben voor het gebruik van de c-schaal bij het presenteren van de normen. Zoek in de normtabel de ruwe uitslag van een leerling op. Vooraan in de tabel, op dezelfde regel als de ruwe uitslag, vindt u het niveau van deze leerling. Een voorbeeld: een leerling uit groep 4 maakt Toets A1 *Technisch lezen - hardop lezen en zelflezen*. Zijn ruwe score is 19. U neemt de normtabel voor u en zoekt score 19 op. Uit de tabel blijkt dat deze score correspondeert met niveau 6 op de c-schaal. U weet nu dat deze leerling een prestatie heeft geleverd waar ten minste 40% van de leerlingen uit de normgroep onder blijft; minstens 50% van de jaargroepgenoten overtreft deze prestatie; en 20% van de leerlingen uit de normgroep behaalt hetzelfde niveau. Niveau 6 geeft dus een gemiddelde prestatie aan, een prestatie die gemiddeld door de leerlingen van de normgroep werd geleverd.

Bij toepassing van de normtabellen dient u rekening te houden met de grootte van de fout die u gemiddeld bij een meting met welke toets dan ook kunt verwachten (de standaardmeetfout). Als u deze standaardmeetfout in aanmerking neemt, voorkomt u dat u te veel betekenis hecht aan kleine verschillen tussen de scores van individuele leerlingen. De standaardmeetfout van Toets A1 *Technisch lezen - hardop lezen en zelflezen* bedraagt 2,5.

In het gegeven voorbeeld betekent dit het volgende: De leerling behaalt een score van 16 voor de toets. U houdt er rekening mee dat in deze score mogelijk een meetfout ligt besloten. Deze fout bedraagt 2,5. Uitgaande van deze fout kunt u een schatting maken van de echte score, dat wil zeggen van de score die de leerling behaald zou hebben als de toets volledig betrouwbaar was. Met een kans van twee op drie kunt u aannemen dat de echte score van de leerling zal liggen tussen $19-2,5$ en $19+2,5$ ofwel tussen 16,5 en 21,5. Bij toepassing van de c-schaal betekent dit dat het mogelijk is dat de prestatie van de leerling niet tot niveau 6 behoort, maar tot niveau 5 of 7.

Normtabel Toets A1 en rapportcijfers

Hieronder vindt u allereerst de normtabel voor Toets A1 *Technisch lezen - hardop lezen en zelflezen* volgens de c-schaal. De normtabel is gebaseerd op een toetsafname bij 696 leerlingen in groep 4 van het basisonderwijs. Meer informatie over de ontwikkeling en normering van deze toets kunt u desgewenst vinden in de paragraaf *Psychometrische gegevens*.

Regelmatig wordt door leerkrachten gevraagd op welke wijze de niveaus kunnen worden omgezet naar rapportcijfers of naar een waardering op het rapport. Hieronder treft u een advies hierover aan.

niveau	ruwe score	grootte van de groep
1	0-2	1 %
2	3-6	3 %
3	7-10	7 %
4	11-14	12 %
5	15-17	17 %
6	18-20	20 %
7	21-22	17 %
8	23-24	12 %
9	25-26	7 %
10	27	3 %
11	28	1 %

niveau	cijfer	waardering
niveau 9, 10, 11	9-10	zeer goed
niveau 8	8	goed
niveau 7	7	ruim voldoende
niveau 6	6	voldoende
niveau 5	5	onvoldoende
niveau 4	4	slecht
niveau 1, 2, 3	3	zeer slecht

Rapportcijfertabel 'Toets A1 Technisch lezen - hardop lezen en zelf lezen'

Normtabel 'Toets A1 Technisch lezen - hardop lezen en zelf lezen'

Wat te doen met de toetsresultaten?

Met behulp van de toets kunt u op objectieve wijze nagaan of een leerling, een groep leerlingen of de hele klas het gewenste niveau heeft bereikt. Wat het gewenste niveau is, is niet eenvoudig te bepalen. Dat is onder andere afhankelijk van uw situatie en mogelijkheden en die van uw leerlingen. Eisen dat alle leerlingen minimaal niveau 6 halen, is wellicht te veel van het goede. Duidelijk is in ieder geval wel dat leerlingen met een score van 10 of lager extra hulp nodig hebben. Leerlingen met een score van 2 of lager komen zeker voor verder (diagnostisch) onderzoek in aanmerking. Informatie over diagnostische instrumenten is te vinden in *Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 1-4* van Wentink en Verhoeven (Expertisecentrum Nederlands, 2001).

Om na te gaan welke hulp de desbetreffende leerlingen nodig hebben, kunt u een analyse maken van hun fouten. U noteert op het desbetreffende registratieformulier welke items de leerlingen slecht hebben gemaakt en welke doelen ze niet hebben bereikt. De volgende informatie is daarbij van belang:

- Een leerling die zwak scoort op de items 4, 6, 16, 19, 20, 23 en 25 leest punten (ook dubbele punten en puntkomma's), aanhalingstekens, uitroepstekens en komma's niet goed.
- Een leerling die zwak scoort op de items 1, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 17 en 28 herkent groepjes woorden niet als samenhangend geheel.
- Een leerling die zwak scoort op de items 2, 3, 5, 7, 12, 15, 18, 21, 22, 24, 26 en 27 past niet goed toe wat in de lessen woordidentificatie is geleerd.

Als u weet welke doelen de zwakke leerlingen niet hebben bereikt, kunt u uw onderwijs daarop afstemmen. Met behulp van het registratieformulier kunt u een en ander goed in kaart brengen. Welke mogelijkheden zijn er om uw onderwijs af te stemmen op de behoeften van uw leerlingen?

- Geef prioriteit aan lezen! Leerlingen die over een onvoldoende technische leesvaardigheid beschikken, ondervinden niet alleen bij lezen problemen maar ook bij alle andere schoolvakken. Geef daarom prioriteit aan lezen, want zonder een voldoende leesvaardigheid is het risico groot dat deze leerlingen ook bij andere vakken in de problemen komen.
- Geef prioriteit aan lezen door het voor zwakke leerlingen mogelijk te maken om meer tijd aan lezen te besteden. De hoeveelheid tijd aan lezen besteed, blijkt een belangrijke factor te zijn bij het realiseren van vooruitgang bij het technisch lezen.

- Geef ook prioriteit aan lezen door zwakke technisch lezers extra instructie van goede kwaliteit te geven. Zwakke technisch lezers zijn onvoldoende in staat om hun leesvaardigheid op eigen kracht te verbeteren door alleen maar veel te lezen of alleen maar zelfstandig werkbladen te maken. Zij hebben ook behoefte aan gerichte instructie, instructie die gericht is op het leren lezen van bepaalde woordtypen en het leren doorzien van woordstructuren. Bij het geven van extra instructie aan zwakke technisch lezers kunt u gebruikmaken van verschillende ondersteunende materialen. Zo kunt u in groep 4 heel goed werken met de uitgave *Woordzetter*, een onderdeel van de tweede maan-versie van *Veilig leren lezen*. Met behulp van deze uitgave kunt u allerlei leescategorieën en leesproblemen systematisch aan de orde stellen.
- Uiteraard is het voor u niet mogelijk om altijd uw aandacht aan de zwakke technisch lezers te besteden. Daarom is het ook handig om over materialen te kunnen beschikken waarmee deze leerlingen zelfstandig kunnen werken. Belangrijk hierbij is dat de leerlingen toch voldoende ondersteuning en begeleiding krijgen bij dit zelfstandig werken. De computer en een cd-speler kunnen hier uitkomst bieden. Voorbeelden van geschikte programma's:
 - Het computerprogramma *Leesladder*. Dit programma past zich volledig aan aan het leesniveau van de leerling die ermee werkt. Afhankelijk van de prestaties van een leerling kiest het programma geschikte oefeningen voor die leerling uit en zorgt voor passende invullingen van die oefeningen.
 - In groep 4 kunt u ook gebruikmaken van de leeskaarten met bijbehorende audio-cd's van de methode *Veilig in stapjes*. Hierbij lezen de kinderen de woorden, zinnen en teksten die op een leeskaart staan en worden ze daarbij ondersteund door een meelezer die via een cd-speler te beluisteren is.
- Zorg ervoor dat in uw klas onder handbereik van de leerlingen geschikte boeken aanwezig zijn. Zorg dat er voldoende variatie in leesniveaus is en ook voldoende variatie in thema's, zodat de kinderen boeken kunnen uitkiezen die aansluiten bij hun interesse en bij hun leesvaardigheid.

In verband met de verdere diagnostiek zijn ook de volgende twee uitgaven van belang:

- Wentink, H. & Verhoeven, L. (2001). *Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 1-4*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.
- Aarnoutse, C., e.a. (2003). *Tussendoelen gevorderde geletterdheid. Leerlijnen voor groep 4 tot en met 8*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.

Psychometrische gegevens

Het ontwikkelen en normeren van een toets dient altijd volgens bepaalde richtlijnen en procedures te verlopen. Bij de ontwikkeling is de toets afgenomen bij een grote groep leerlingen, die representatief is voor de leerlingen in groep 4 van het basisonderwijs.

aantal leerlingen:	696
aantal items:	28
gemiddelde:	17.78
standaarddeviatie:	5.75
mediaan:	19
p-waarde:	.64
alfacoëfficiënt:	.81
standaardmeetfout:	+/- 2.5

Tabel: Psychometrische gegevens van

'Toets A1 Technisch lezen - hardop lezen en zelf lezen'

Antwoorden en score

Hierna zijn de antwoorden van de toets opgenomen. Voor elke goed beantwoorde opdracht krijgt de leerling één punt. Voor zover niet anders vermeld, moeten de opdrachten zonder fouten zijn beantwoord.

1	een andere kleur, een lieve vriendin		1 punt
2	Reken het woord goed, als er een ander zelfstandig naamwoord achter is geschreven. Meervoudsvormen (-en) en verkleinwoordjes (-tje, -je) zijn fout.		1 punt
3	gezellig, vriendin		1 punt
4	Antwoord 1: 'O, wat mooi!' zegt prinses Fatma.		1 punt
5	regenboog, baan, verfraan	Minimaal 2 woorden moeten goed geschreven zijn.	1 punt
6	met twee tellen rust aan het eind van elke zin		1 punt
7	ijverig, heerlijk		1 punt
8	Er moet minimaal een groep van drie woorden ingevuld zijn. Het eerste woord moet een voorzetsel zijn.		1 punt
9	Er moet minimaal een groep van drie woorden ingevuld zijn Het eerste woord moet een lidwoord o f een getal zijn.		1 punt
10	Maartje stond niet goed op de kruk. De visboer doet heel goed de deur op slot. / De visboer doet de deur heel goed op slot.		1 punt
11	Maartje is een heel leuk meisje. / Is Maartje een heel leuk meisje? Als de leerling een vraag heeft gemaakt, moet het vraagteken achter de zin staan.		1 punt
12	binnen, zwemmen, pakken, jullie, hebben	Minimaal 3 van de genoemde woorden.	1 punt
13	Ze valt bijna in de bak. Elke dag om zes uur gaat de winkel dicht. / Elke dag gaat om zes uur de winkel dicht. / Elke dag gaat de winkel om zes uur dicht. / Elke dag gaat de winkel dicht om zes uur.		1 punt
14	een grote bak een aardige man	Minimaal 1 groepje woorden goed.	1 punt
15	geluk, geweest, gebak, gewoon		1 punt
16	Gaat het? Help! Kan ik helpen? Anders nog iets? Pas op! Kijk uit!		1 punt
17	Reken iedere zin goed die volgens de Nederlandse spellingregels en grammaticale regels is geschreven. De leerling moet ook de juiste leestekens gebruiken.		1 punt
18	optreden, binnenkomen, Leo, manen, open, ogen, leren	Minimaal 3 van de genoemde woorden.	1 punt
19	Reken elke vraag goed die over het circus gaat en in correct Nederlands is geschreven, mits er een vraagteken achter staat.		1 punt
20	Ben jij wel eens in een circus geweest?		1 punt
21	mand, rand, ?and. Het laatste woord moet een bestaand Nederlands woord zijn.		1 punt
22	dieren/temmer, leeuwen/kooi, tanden/borstel		1 punt
23	Hartelijk welkom!		1 punt
24	moer, voer, ?oer. Het laatste woord moet een bestaand Nederlands woord zijn.		1 punt
25	Reken elke vraag goed die over het circus gaat en in correct Nederlands is geschreven, mits er een uitroepteken achter de zin staat.		1 punt
26	beesten/boel, appel/taarten, samen/werken		1 punt
27	meest, leest, ?eest. Het laatste woord moet een bestaand Nederlands woord zijn.		1 punt
28	een gekke clown, heel erg, er gevaarlijk, om negen uur, naar huis		1 punt